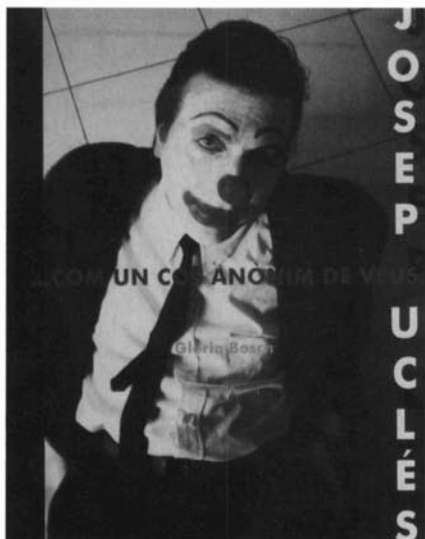




Josep Uclés... com un cos anònim de veus

Glòria Bosch

Ed. Mediterrània, Barcelona, 2000, 254 pàg.

Ressenya

Ester Prat i Armadans

Historiadora de l'art

Intentar fer un repàs de l'obra artística d'un personatge amb una trajectòria dilatada, que s'inicia cap a final de la dècada dels seixanta i que continua fins a l'actualitat, és una tasca d'un gran abast que demana el saber fer d'una persona vinculada a la creació a nivell teòric, com és la Glòria Bosch. El gran mèrit d'aquest llibre sobre la pintura d'Uclés es deu en bona part a l'autora del text, que ha sabut basar-se en l'escriptura creativa per recórrer l'obra de l'artista.

Per tant, ens trobem davant de dues obres que s'ajunten: d'una banda, les reproduccions de gran part de les obres pictòriques o les instal·lacions d'Uclés, i alhora ens trobem davant d'un text creat i pensat per complementar i expressar aquestes obres de manera racional i creativa, anant molt més enllà d'un simple recull biogràfic i cronològic de les diferents etapes de creació.

Alhora, aquest llibre és una reflexió que parteix d'un procés de

documentació exhaustiu i molt ben elaborat i que repassa no només les crítiques als diaris o els catàlegs de les exposicions, sinó que també busca connexions amb altres autors i escriptors que comparteixen inquietuds amb l'artista Uclés o bé que resolen problemàtiques connectades amb l'obra de l'artista. Així doncs, hi trobem cites i al·lusions a autors com Milan Kundera, Paul Auster, Antonio Tabucchi o George Bataille, entre d'altres.

La documentació biogràfica és de fet l'element fonamental per poder elaborar la història de les primeres etapes de creació del pintor, en la qual intenta explicar les transformacions de la pintura a partir de les experiències i motivacions de l'artista, fent referència al context que el determina i la influència. Com va començar a tenir la necessitat de pintar, els primers passos a cegues, marcats per la il·lusió i les ambicions i com Uclés viu amb la voluntat de convulsionar el seu món i el món exterior a través de

la creació, de la pintura. Els contactes amb crítics i poetes, les descobertes d'experiències paranormals i el rebuig del gestualisme que s'estava realitzant a Barcelona li van marcant un camí. Això ens permet anar configurant un marc de treball on a poc a poc anem destapant tot l'imaginari propi de l'artista.

Segurament, el tipus de pintura d'Uclés, molt propera a la pulsio i al somni, necessitava una reflexió que l'analitzés de manera tan clara i profusa. La seva obra té molts contactes amb el surrealisme francès, amb els «poetes maleïts» francesos, i l'autora no escatima comparacions amb Miró i referències a André Masson. Aparentment, l'estètica de la pintura d'Uclés pot semblar críptica, sovint propera a l'irracional i la màgia negra; la col·laboració de l'artista, que ha anat deixant traslluir aquesta estètica en textos i petits articles al llarg de la seva trajectòria, ha ajudat a anar perfilant el cos teòric de la seva pintura.

Al principi de la dècada dels vuitanta, la seva pintura va assolir el que podem anomenar un llenguatge de maduresa, és a dir, després de la recerca ja va trobar el seu camí expressiu, i és en aquest moment que es desenvolupa una etapa força coneguda del pintor, caracteritzada per l'ennegritament de la tela, el menyspreu pels detalls secundaris i els contrastos per accentuar el drama, l'humor o la ironia. El treball de la Glòria Bosch aprofundeix molt en aquest període, centrant-se en l'anàlisi detallat d'algunes de les principals peces que configuren l'univers uclesià.

La part més important de la seva producció és figurativa, la qual cosa permet anàlisis d'aspectes iconogràfics i formals que configuren aquesta iconografia pròpia de l'artista. A través d'aquestes pintures anirem descobrint, davant d'una aparença onírica dels personatges, el cinisme com a denúncia de la falsedat de les aparences que podem trobar en l'època política que li ha tocat viure, una època de canvis, d'hipocresies i de renúncies.

Uclés treballa a partir de la dualitat. La dualitat de mons. Utilitza el recurs de recrear un nou món oníric per poder desprendre's d'aquest i per poder riure's, irònicament i sense cap por, del nostre univers ridícul dels valors de la nostra època. Per això utilitza de manera molt freqüent l'instint, el desig, éssers amb notables atributs mostrats sovint amb provocació per crear un univers simbòlic de vida, que ens parla de nosaltres, de les nostres actituds o fins i tot, de temes més enllà del comportament. Hi podem trobar, per posar un exemple, un període temàtic més vinculat al moment que estava vivint, molt ben representat en el títol de l'obra *Feu-me cas, fugiu de l'època industrial* (1985), en què recrea personatges al costat de fàbriques com a clam de denúncia per la utilització del territori comarcal com a espai industrial, amb la pèrdua conseqüent de valors paisatgístics i de patrimoni natural de la comarca, treballant de nou en la dualitat natura-artifici.

Els límits d'Uclés no són els pinzells, sinó al contrari. A partir del seu treball en la pintura pot fer incursions reeixides en altres

àmbits. Ho constata Glòria Bosch en un breu capítol, anomenat *Complicitats*, on ens exposa treballs de l'artista en el món del comissariat o bé altres tècniques artístiques, com són les instal·lacions, en el món de la museografia, amb *Història d'olors*, produïda pel Museu de Badalona l'any 1987, o bé amb el món de l'escriptura creativa i la poesia, amb *Afrika* (1979) amb la col·laboració de Vicenç Altaió i Carles Hac Mor, o bé *La dona és Mallarmé, la dona és Uclés* (1982).

A través d'aquest llibre també és possible indagar en alguns dels símbols propis del seu món i que utilitza de manera freqüent en alguns períodes. És el cas de l'ús de les màscares, dels éssers andrògins, dels elefants, de l'ambivalència que ens dona la imatge invertida dels miralls, etc. Són crítiques pures amagades sota una aparença de somni, com es plasma en la pintura *Retrat del director de la presó de la Roca* (1982).

L'autora del text ens revela el significat de les marcades al·lusions a la sexualitat dels personatges. Interpreta, a partir de la documentació presentada, que aquesta necessitat constant de remarcar la còpula i els atributs sexuals dels personatges és, senzillament, la conseqüència lògica de les oposicions que planteja l'autor, de les contradiccions o els pols oposats que s'atrauen, que es barregen perquè l'un necessita l'altre per poder existir. És el mateix motiu que fa aparèixer la violència i el foc en la seva obra: són les tensions internes. Per aquest motiu la còpula s'acaba convertint en la possibilitat de germinar, en la necessitat

de crear de nou, de mutilar i transformar el present. Per aprofundir en una de les metàfores presents en algunes de les seves creacions, ens centra en el conill, que és la metàfora de la bèstia espantada, i alhora pot ser utilitzat com a símbol de l'artista d'ara, que busca més ser famós que no pas aportar res de nou a l'art, segons paraules d'Uclés i d'acord amb el que queda explicat en el títol de l'obra *De pintors aventurers a pintors conillers* (1989).

Segons defensa Glòria Bosch, i fent referència a la dualitat que envolta constantment l'obra del pintor, ja sigui en el seu autodi- buix de mig home i mig dona, o en els personatges amb dos sexes, despullant l'home i la dona dels rols socials respectius, comenta que «l'encontre entre aquests dos espais, la densitat acumulada, la

promiscuïtat de les escenes creades, la mirada com una actitud que rebota, la protesta traduïda en contemplació, l'ambigüitat amb què tracta la sexualitat, els éssers andrògins que han ocupat les teles, l'excitació que repugna o l'avversió que ens sedueix, la vigilància imposada per complir ordres que estan a mans del desordre i de les arbitrarietats més absolutes, dels vicis assumits per una assimilació errònia del que representa tenir poder (...) i en el fons, una petita esperança de llibertat en la provocació» (pàg. 151).

A mode de conclusió, és interessant subratllar com al llarg del llibre l'autora vol remarcar que està escrivint una interpretació més de l'obra de l'autor, i constatar que basar-se en les exposicions realitzades pel pintor és en realitat una selecció, sovint feta pel mateix ar-

tista o pel galerista. Alhora, pretén denunciar que els comentaris dels crítics són seleccions per defensar una tesi o una tendència, un corrent o una veta d'or.

La realitat que ell intenta rescatar cal que indagui molt més enllà, cal que s'ompli de taller, un taller que està ple de continuïtat i de matisos que ens ajuden a comprendre com la creació de l'artista va molt més enllà d'un sol discurs, i com cal tenir present que l'experimentació no és un camí sinó molts camins, alguns explorats i altres avortats.

Així, doncs, intenta fer un esforç per explorar nous punts de vista, que per a alguns podrien representar una dispersió creativa, mentre que ella ho interpreta com la riquesa que ens permet fer un text de reflexió, una mirada més.



Mediterrani, Josep Uclés, 1973.
Oli i tècnica mixta sobre tela,
195 x 260 cm, MDG núm. inv. 7.259.
(Fotografia: Pere Cornellas, MDG)